

MITŐL VAN HÁNYINGEREM?

Dr. T. GY. Kolozsvárott

Dr. T. Gy. — mondta T. Gy. És a természetesnél kicsit erősebben szorította meg a feléje nyújtott kézfejet, ujjakat. Mindenkiét egymás után. S némileg bizalmasabb volt a szemtől szembe hunyorítása annál, ami még gyanakvásra nem ingerelheti az ismerkedésben a másikat. Ahányan voltak, annyiszor ismételte, s kellő nyomatékkal a doktort a név előtt. Még nem lehetett tudni, miért, ám az már az első percekben bizonyos volt, a kelleténél több figyelmet igényel (igényel? követel!) magának. Annyit, amennyi már parányka kételyt is ébreszthet akár. A hirtelen berobbanásával, mert így érkezett, a robbanásszerűség váratlanságával, olybá tűnhetett, s tűnt is, mint aki kínálja, árulja magát. Engem válasszatok! Engem akarjatok — csaholt egyikünkötől másikunkig. És kedélyeskedett, jópofáskodott, nevetgélt, heherészett. Láthatóan megnyerő akart lenni. S nagyon, mert még a maga rovására is üzte felemás, ízetlen tréfáit. Már ő volt a társaság központja. Vagy csupán a jelenlévők közlékenysége szűnt meg egycsapásra, attól fogva, hogy ő belépett? A professzor úr (mert a későbbiekben az is érzékelhetővé vált, hogy nagyon nem szíveli, ha nem professzor urazzák), dr. T. Gy. beszélt már jó előre a holnapi előadásának témájáról. A cím jól hangzott. Fölöttébb jól. Már-már bizalmatlanságot ébresztően aktuálisan. A keresztény eszmerendszer a huszadik századi magyar költészetben. „Nos, pontos idézeteket ne várjanak tőlem a kedves hallgatók, szabad előadásban” — tette hozzá ragacsos mosollyal. „Mert, ugye, más volna a helyzet, ha mondjuk József Attila Munkások című versét kellene elemeznünk, mert az már itt jön ki...” — s mutatott a könyökére. Ekkor még nem lehetett tudni, mi ez. Ez a hang! Cinizmus-e? Vagy csupán a tehetségtelenség, a tehetetlenség infantilizmusa?

A helyszín Kolozsvár. Az együttlétet az avatja nem mindennapivá, hogy a nem túl nagyszámú hallgatóságban szinte az összmagyarság képviseltette magát. Volt itt tanár és tanárjelölt Kárpátaljáról, Újvidékről, Magyarországról, s a legtöbben Erdély legkülönbözőbb tájékaikról érkeztek. Az előadók helyből s — ahogy itt mondják — az anyaországból valók. A szóbanforgó előadásnak a tárgya külön is érdeklődést keltett az erdélyiekben. Mondták, nagyrészt azzal a várakozással jelentkeztek és jöttek a nyári egyetemi továbbképzésre, hogy végre tájékozódhatnak egy sokáig tabuként kezelt témakörben. Hogy tudós előadást hallgathatnak azokról a költeményekről, amelyeket otthon magukban legalábbis mindig szívesebben olvastak, memorizáltak, mormolgattak, mint amilyeneket tanítaniuk kellett. Remélték, az anyaországi irodalomtörténetírás többet tud már a vallásos irodalomról, a XX. századi magyar költő Istenélményéről, mint amennyit az övéké, a hivatalos, tudhatott a legutóbbi időkig.

Másnap dr. T. Gy. sokat ígérő, hatalmas könyvrakománnyal lépett be a terembe. A hazuról hozott illusztrációnak szánt anyagot, amint mondta, még kiegészítette a helyben levő protestáns teológia könyvtárából. Keze ügyében volt tehát Adytól, Dsidától Sík Sándorig, Pilinszkyig mindenki, akinek csak neve van a magyar líra történetében. Dr. T. Gy. azonban retori gesztussal előbb egy újságcikket húzott elő vasos iratkötegeből, s meglöbögve hallgatói előtt bejelentette, hogy mindenkélt magáról szeretne néhány szót ejteni. Felolvastott egy magyarországi megyei napilapból. A szöveg egy interjú kinyilatkoztatászerű mondataiból állott: hogy a nevezetes interjúalany mekkora szeretettel viseltetik az erdélyi magyarság iránt, hogy elmondhatatlanul szívügye a magyarságé, s mily nemes feladatot vállal, mekkora áldozatot, mikor erre az útra, a külhonban tartandó előadásra szánja el magát. Dr. T. Gy. ragyogva, ünnepélyes pátozzsal idézte hosszasan önmagát. Milyen ízléstelen, gondolták többen is, de figyeltek, némán, türelemmel, s még mindig várakozással. Dr. T. Gy. a továbbiakban éppoly lelkendezve beszélt a szerzőkről is, mint önmagáról. A versekről nem felejtette el külön-külön is mindig megjegyezni, milyen nagyszerűek, micsoda remekművek, s rendre biztosította közönségét afelől, hogy mind egytől egyig legkedvesebb olvasmányai közé tartoznak. Az értelmező elemzések azonban mindegyre elmaradtak. A keneteljes, deklaratív kijelentésekről levált a fennköltség máza. A professzor úr, akár halandza nyelven is előadhatta volna tudományát, kevesebbet akkor se mondhatott volna. S az idézetek? A versrészletek? A teljességükben fölolvastott művek? Dr. T. Gy. sajnos előadóművészeknek sem bizonyult élvezhetőbbnek, mint őtudósága. A hallgatók mocorogni kezdtek. Összesúgtak-búgtak. Csendben, befelé, a szájuk elé tartott tenyerük mögé nevetgéltek. Dr. T. Gy. már-már kibírhatatlan volt, ahogy katolikus misztikust csinált előadásában a protestáns szerzőből, s kálvinistát a történetesen katolikusból. Emőke, a legfiatalabbak egyike már-már félhangosan ellenvetésekig merészkedett, s ekkor egy pillanatra zavart csend állott be. Ám csak egy pillanatra, dr. T. Gy. nem kívánta érzékeltetni, hogy hallgatósága együttesen és külön-külön személynként is jóval többet tud legújabb kutatási témájából, mint ő maga. Tovább deklamált, gesztikulált, csillogott önmagának. Mi több, az estéket is a kedves társasággal szerette tölteni. A professzor úr énekelni akart. S énekelni akart, míg ki nem fogytak a hazuról hozott boros meg konyakos üvegek. A professzor úr a nótáját akarta hallani. És mi énekelünk, ki mókázva, ki zavarban, hogy „Darumadár fenn az égen, hazafelé szállodogál...” A professzor úr táncolni akart. A professzor úr hozzá méltó helyre akart menni. Ki akart rúgni a hámból.

S a professzor úr másnap olyan volt, mint egy durcás, sértődött kamasz. Vádaskodott, követelőzött. Tombolt! Nem volt elég lágy a szombati hideg vacsorához kiadott kenyér. A professzor úr friss kenyérért veszekedett a csoportmegtöltővel. Kolozsvárt. 1991. nyarán.

Hirtelen aggodalom fogott el — mindezt látva-hallva. Mit művelhet vajon dr. T. Gy. odahaza a tanítóképző főiskolán? Ott, ahol hallgatói nem egyszerűen hallgatói, de kiszolgáltatói is. S mennyit tudnak ugyan irodalomról, költészetről a leendő tanítónők, akik dr. T. Gy.-től tanulnak irodalomtörténetet, műelemzést, esztétikát? Sajnáltam őket. S szégyelltem magam — lévén a hallgatóságban egyedüli magyarországi — az egész ország nevében. S azok helyett is, akik dr. T. Gy.-t küldték Erdélybe a hazai irodalomtudományt képviselni.

Dobozi Eszter

Egyenblúz, egyening

Tanév eleji hangulat a tanáriban. Melankólia a lyukas órán. S hogy ne feledjem, 1991-et írunk. Egy hölgy levelet ír, s közben tűnődik. Tűnődése kérdés formát ölt. „Hogy kell most címezni, Úr vagy elvtárs?” Mire egy másik hölgy, epésen „Úr, drágám, úr, de ha a pártodnak címez, akkor elvtárs”.

Amikor még mindenki elvtárs volt, találta ki a gimnázium igazgatója; a tanulók hordjanak egyeninget, egyenblúzt. Rózsaszínt. Mindig, ha iskolába jönnek. A tantestület bölintott, s az egyszemélyes döntés törvénnyé vált. A törvény ellen vétkök pedig büntethetőkké. Hozzá kell tenni, hogy a tanulók többsége az uniformizálást elfogadta. Nem rossz az, ha az ember belerózsaszínesedik a nyájba. Ahogy viszont el kezdett reformosodni a világ, fedezték fel tanulók többen és egyre többen személyiségüket. Rebelliskedtek. A táskában hordták az inget, blúzt, s csak az osztályban öltötték magukra, főként annak a tanárnak az órája előtt, aki számonkérte az egyenviselést vagy akiről ismeretes volt, hogy jelenti a rendbontást az igazgatónak.

A hajdani igazgatói döntésre, — az igazgatót a történelem vihara már elsodorta pártfunkcionárius férjével egyetemben, — a tantestület akkortájt igencsak nagyot bölintott. És miért is ne? Uniformizált nevelés; következett ez az egypártrendszerű állam nevelési elveiből. Közben azonban történt egy és más a társadalomban is meg a pedagógiában is. Am a tantestület ma sem kíván változtatni a régi gyakorlaton. Rózsaszín ing, rózsaszín blúz. Jó volt eddig, jó lesz ezután is. Hovatöbbé hagyomány.

Am a tanulók lázadnak. Egyikük-másikuk — órán egyenlőre — úgy fogalmaz, hogy ez személyiségük elszürkítése, az iskolai hatalom antidemokratikus törekvése. S már vannak nem kevesen, akik nem öltik fel a blúzt és inget, s arra várnak, hogy ebből úgy váljon. Uniformis-botrányt szeretnének. Azt remélik ugyanis, hogy ennek függvényében több minderről szó eshet, például arról, hogy ők mit szeretnének és miként.

Felvetődött a tanáriban. Szavazzassák meg a gyerekeket. A rózsaszín ing és blúz mégis csak az ő bőrükre tapad. Kell-e nekik? A tantestület erről, már mint a szavazásról, hallani sem akar. „Legyenek büszkéek rá, hogy hordhatják!” — ez a vélemény.

Akkor, hogy kell most címezni? Úr vagy elvtárs?

Vári Béla

Director Hayfey méhészkedik

Sokoldalú ember ám director Hayfey! Nem csupán directorkodik, nem csupán órát látogat és történelmet okít, hanem méhészkedik is. Szereti a bogarakat fülben, fejben és kaptárban.

Persze a „rég jó” paternalista világban könnyen és szépen ment minden. Úgy május-június fordulóján kiadta az ukázt:

— Te, te meg te, — mondta a férfi tanároknak — jöttök pergetni! A kartársnők majd helyettesítenek benneteket. Ha másképp nem megy, egy-két osztálynak majd délután lesz a tanítás.

Dehát ugye, „Herceg, hol van már a tavalyi hó!” — mondhatnám Villonnal. Bizony, bizony változtak az idők, így változnia kellett director Hayfey méhészkedési gyakorlatának is.

Az idén például a méhészkedési főszezonra azt találta ki, hogy beteg lesz. El is ment két hétre táppénzes méhészkedésre. Ez igazán édes betegség lehetett!

Manapság ugye, mert ránk tört ez a nagy demokrácia, nem szükséges a helyi körzeti orvoshoz menni táppénzes ügyben. Hisz ki tudja, szót lehet-e érteni vele! Mindenki mehet hát ahhoz az orvoshoz, akiről úgy véli, táppénzes ügyben egyezsre tud jutni.

Ezt a lehetőséget használta ki director Hayfey is. Bement a megyeszékhelyre, s ott megkereste és megtalálta azt a doktor X. Y. urat, aki csodálatos diagnosztikával arra az eredményre jutott, hogy director Hayfey számára a tanév utolsó két hete egészségileg káros, ha azt történelem okítással tölti az iskolában. Menjen inkább az erdőbe mozogni, friss levegőt szívn! Így valósult hát meg az édes, táppénzes méhészkedés.

Nincs ebben semmi különös! Hogy a nebulóknak az év végén nem volt lehetőségük felelésre, javításra, az bizony az ő dolguk! Miért nem igyekeztek korábban? Nem kell mindent az utolsó hetekre hagyni!

Különben is, director Hayfey jól tudja, hány pénzt érnek ezek a kölykök. Egy-két érdemjegyet „exhas” be lehet írni abba a naplóba, aztán mehet is az osztályozás.

És így lön!

szamoszegi Balogh László

tapasztalat kell majd ahhoz, hogy gesztusban, szóban, viselkedésben meg tudja fogalmazni azt, amit mutatni akar. Ez a kedv négy éves kor körül mutatkozik meg hangsúlyozottan, s tart nagyjából az óvodáskor végéig. Igazi szereplési, magamutogatási vágy is vezérli ebben a korban a gyerekek magatartását. A feszültség érzelmi színképe változatos: benne van az az igény is, hogy a felnőttek elégedettségét, dicséretét provokálja: a mama, a papa, az óvónéni lássa, hogy ő milyen ügyes, milyen szép: benne van továbbá ebben az indítékban a gyors és könnyed beleélőkészség, az a varázslat, ahogy ő át tud változni, s ennek a páratlan lehetősége, hiszen királynő lehet, tündér lehet, esetleg csavargó vagy kutya, s ha kedve van hozzá, még óriáskígyó is. Az átváltozásnak ez a szédülete, a más-sá válás vágya fontos hajtóereje ennek a szereplési készségnek. S ehhez járul még a gyermeki fantáziának és gondolkodásnak a jellegzetes, mágikus mindenhatósági érzése. Nemcsak átváltozik, ami önmagában is nagy gyönyörűség, de ő az, aki átváltoztat, tehát varázslatos erővel is rendelkezik.

Az óvodás korú gyerek, aki próbálgatja az életet, ezen belül a lelki életet is, ugyanúgy, ahogy ugrándozás közben próbálgatja erejét, ügyességét, éppen úgy játszik a megismerés, a beleélés lehetőségével. Amikor játszik a tárgyakkal, ismerkedik is velük: játszik saját mozgulataival, mozgásával, így próbálja ki, hogy mire és mennyire képes.

Ebben a korban a gyerekek lelki életének egyik, kiemelkedő vonása az azonosítás. Olyan utánozó beleélés a másikba, amelynek révén egy kicsit olyan leszek, mint ő, azonosulok vele. A szerepjátszás ilyen játékos próbálkozás az azonosulással: egy kicsit utánozza az újságárust, s így pillanatnyi beleéléssel szinte belekóstol az életébe: egy kicsit fátyolként bontja szét a kendőjét, így azt játsza, hogy olyan, mint a tündér a mesekönyvében, s ezzel egy játéknyi időre megtud valamit a tündérségről. Ilyen korú gyerekek egy jelmezes játék után megkérdezik,

hogy „jó volt-e tündérnek lenni”, „jó volt-e királykisasszonynak lenni” stb., s ez mutatja, hogy az ilyen átváltozás valóban átváltozás: aki felöltötte a fátylat, az tündér volt, amikor leveti, megint vissza — változik, s így számukra hiteles üzenetet hoz a tündérségből.

Az óvodáskorban, az azonosuló, beleélő átváltozásoknak ebben a nagy korszakában a kosztümös óvodai előadások nagyon megfelelnek a gyerek igényének, kedvének. A szerep fontosabb a történelemnél, s a kosztüm a szerep egyik realizálása, amely hozzásegít ehhez a beleéléshez, átváltozáshoz.

Az óvodáskorban a magamutogatás, a szerepjátszásnak a kedve életkori jelenség.

Megint találkozunk a szerepben való magamutogatásnak a tendenciájával a kilencedik életév körül. Ilyenkor is fellép a gyerekekben a színészkedés kedve, de ezen a szinten már a szerepnél lényegesebb a történet. Ilyenkor is a beleélés vezérli a gyerekeket, de most már nem egy szerepet, hanem egy sorsot szeretnének megélni. Sorsot, amelyben kifejezésre juttatják azokat a tulajdonságokat, amelyekkel rendelkezni szeretnének, azt a sorsot, amely ideálképként szövi át képzeletüket. Az indián-játék, amit parkokban, játszótereken folytatólagosan szerveznek a gyerekek, olyan történetek lejátszását kínálja, amelyben a bátorság, a szolidaritás, az ügyesség tulajdonságait, s ideáltulajdonságaikat realizálhatják.

Ebben az életkorban a szereplés igénye már nem életkori jelenség, inkább személyiségvonás. Sok előzmény kell hozzá. Olyan minták és hatások, amelyek ezt a diszpozíciót kibontják, és olyan pszichés beállítottság, amely a szerepszerű lejáttszást és kifejezést megvalósításként, az önkifejezés örömeiként éli meg. Erre a szerepszerű, valójában már színészi játékra a gyerekektől rá kell vezetni, segíteni kell az ilyen irányú fejlődésüket, egyszóval erre kell szocializálni őket.